

Elena Pečarič

PASTI PROFESIONALIZACIJE OSEBNE ASISTENCE

Osebna asistenca je ključni element oz. pogoj za neodvisno življenje hendikepiranih ljudi. Lahko bi jo poskušali definirati kot fizično pomoč pri vseh tistih opravilih in dejavnostih, ki jih oseba zaradi svojega hendikepa ne zmore opraviti sama, a jih vsakodnevno potrebuje, da bi lahko bila samostojna in avtonomna. Ljudje, ki potrebujejo osebno asistenco, imajo lahko različne oblike hendikepa – fizični, senzorni ali intelektualni. Osebno asistenco lahko razdelimo glede na področja dela, ki pa se zelo pogosto med seboj prepletajo, in sicer osebna nega, pomoč na delovnem mestu ali pri opravljanju različnih dnevnih aktivnosti, gospodinjska opravila, spremstvo in pomoč hendikepiranemu roditelju pri oskrbi in varstvu otroka.

Izraz *osebna asistenca* se je v zadnjem času uveljavil in razširil tudi pri nas. Kot profesionalna figura se vse bolj pojavlja tudi v slovenskem prostoru, čeprav jo pogosto neprimerno uporabljajo, saj jo poskušajo reducirati na stare principe pomoči, kot so npr. oskrbovalci-negovalci v institucijah, patronažne službe, zaposleni v bivanjskih skupnostih in izvajalci pomoči na domu. To pa vsekakor ni dopustno, saj ima osebna asistenca določene poklicne značilnosti, ki jo ločijo od ostalih oblik pomoči ali servisov, in so z vidika uporabnika temeljnega pomena za neodvisno življenje.

Osebna asistenca pomeni, da ima uporabnik kar največjo kontrolo nad organizacijo in oblikovanjem servisa osebne asistencije glede na lastne individualne potrebe, zmožnosti, življenske okoliščine, pogoje in želje.

Obstoječi servisi pomoči zato ne morejo biti poimenovani osebna asistenca, saj zahtevajo prilagoditev uporabnika na določen servis namesto narobe. V njih namreč poteka določen način izvajanja servisa, ki v marsičem omejuje in ovira posameznika v njegovi izbiri in odločitvah: določitev

lokacije npr. stanovanjske skupine, obseg storitve, oblika izvajanja in izvajalec storitve, možnost kontrole. Uporabnik mora v drugih servisih preprosto sprejeti obstoječa pravila in razpoložljivo osebje. Za take servise je značilno, da so oblikovani piramidalno oz. hierarhično. Uporabnik je praviloma prav na dnu piramide in se mora podrežati pravilom in odločitvam, ki jih sprejemajo in postavljajo ljudje na vrhu. Zato poudarek na *osebni* asistenci ponazarja, da mora biti asistenca oblikovana in izvajana po meri posameznika in njegovimi individualnimi potrebami. »Osebna« tudi pomeni, da uporabnik sam odloča, katere aktivnosti prenesel na asistenta oz. kdo, kdaj in kako mu bo v asistenco.

V okviru centra za poklicno izobraževanje pripravljajo standardizacijo del in nalog, ki bo ta poklic tudi formalizirala, saj bo zaradi nove zakonodaje, zlasti napovedanega zakona o izenačevanju možnosti, to vsekakor potrebno. Sodelujem pri oblikovanju standardov, na podlagi katerih bodo izvajali tudi izobraževanje za kandidate, ki bodo hoteli opravljati osebno asistenco. Izobraževanje, ki je v nekem smislu vsekakor potrebno in koristno. Dobro je predvsem za asistenta, ki bo pridobil določena znanja in veščine in potrdilo, da jih obvlada, in dobro tudi za uporabnika, ki bo lahko izbral asistenta z določenim predznanjem in sposobnostmi. Vendar se bom prav tu spraševala, ali je res tako.

Pasti profesionalizacije osebne asistencije:

Standardizacija

- enotni kriteriji na račun brisanja razlik
- zahtevanje znanj in veščin ne glede na vrsto in obseg dela
- neupoštevanje individualne zahteve uporabnika
- klasično socialno delo temelji na medikalizaciji in psihologizaciji uporabnikov

Formalizacija

- zmanjšana fleksibilnost potencialnih kandidatov in omejitev ponudbe na trgu delovne sile

Izobraževanje

- kdo bo oblikoval vsebino in obseg izobraževanja?

- kdo bo izvajal izobraževanje?

- kakšno vlogo ima uporabnik oz. kje je v tem procesu?

Nevarnosti izobraževanja

- prenašanje institucionalnih praks in metod dela

- vnašanje medicinskega pristopa in obravnave.

Obstajajo namreč nevarnosti in pasti, ki jih nujno prinašata s seboj vsaka standardizacija in formalizacija, saj se zmanjša fleksibilnost poklica, ki mora ustrezati različnim individualnim potrebam in željam uporabnika. Zmanjša se tudi ponudba »ustreznih« razpoložljivih kadrov in za to delo pripravljenih kandidatov, zveča pa se možnost priučitve in prenašanja preživetih in stereotipnih praks. Ne smemo pozabiti na prioriteto upoštevanja raznolikih individualnih potreb uporabnika, ki jih mora vsako formaliziranje avtomatično izključiti na račun splošnosti, povprečja ali večine. Predvsem pa obstaja in grozi velika nevarnost medikalizacije poklica in vnašanje skrbniškega odnosa in pokroviteljstva nad uporabnikom, uporabnico. To pa je ravno tisto, pred čimer hoče živeti neodvisno, pred čimer beži ali kar ostro zavrača.

Za strokovnjake ali natančneje socialne delavce, ki so se šele pred kratkim soočili z organizacijo in vodenjem storitve »pomoči na domu«, prej pa so reševali problematiko zgolj z institucionalno skrbjo, je še vedno velik problem poznavanje, razumevanje in sprejetje filozofije »neodvisnega življenja« in paradigme, v kateri se izvaja tisto, kar se edino lahko imenuje osebna asistenca. Mnogi tega žal ne poznajo. Zato poudarimo, da je osebna asistenca nekaj povsem drugega kot storitev pomoči na domu. Nevarnost, ki jo vidimo in se morda že udejanja, je prav ta, da so stari vzorci institucionalnega skrbniškega načina pomoči in prakse dela preslikani v lokalna okolja in na dom uporabnika. S tem uporabniku ponovno odvzemajo moč in ga obravnavajo kot objekt pomoči in skrbi.

Kot vodja projekta »Neodvisno življenje hendikepiranih« in torej organizatorica osebne asistencije in hkrati uporabnica te storitve lahko trdim, da

so za osebne asistente primernejše osebe, ki niso iz socialno-zdravstvenih poklicev in nimajo delovnih izkušenj v domovih in institucijah. Predvsem so bolj odprti za nove izkušnje, in ker nimajo vnaprejšnje »vednosti«, bolje in lažje ustrezajo zahtevam uporabnika. Niso obremenjeni s pravili stroke, z vrsto diagnoze uporabnika, z metodami postopanja in institucionalnimi pravili vedenja. Uporabniki takoj začutimo, ko naletimo na osebo, ki »že vse ve« in »ji je vse jasno«, ki bi »rada pomagala«, ki si želi »delati s takimi ljudmi« ali ima dolgoletne izkušnje na tem področju. Praviloma se tovrstni ljudje počutijo superiorne ali, bolje, dajejo vtis, da so srečni, ker imajo več možnosti in jim pravzaprav nič ne manjka in je torej uporabnik prav nasprotje tega, zato mu je treba čim bolj pomagati ali mu celo »osmisliti« življenje. Tak pristop in vedenje sta povsem zgrešena, žaljiva in ponižujoča za uporabnika, zato takih ljudi ne izbiramo za izvajanje osebne asistencije.

S tem seveda ne trdimo, da ni potrebno neko osnovno izobraževanje, vendar mora njegov glavni del izvesti sam uporabnik, da izbere zase ustreznega asistenta. S tem ohranimo individualiziran pristop, kar je za kvaliteto storitve in seveda za uporabnike bistveno.

Če hoče uporabnik imeti dobrega asistenta, ga mora dobro usposobiti; to je uporabnikova odgovornost. Torej mora znati biti uspešen delodajalec. Naj razblinimo zdravorazumski predsodek, da vsakdo ne more biti osebni asistent, ker ni primeren za to, pri čemer seveda mislijo na določene kategorije ljudi, zlasti na t. i. rizične skupine ali težje zaposljive osebe, kot so starejše osebe, bivši odvisniki, fizično hendikepirane osebe, prvi iskalci zaposlitve, matere samohranilke ... V praksi se je izkazalo, da so pogosto prav ti ljudje zaradi lastnega socialnega položaja in stigmatizacije še bolj dovtetni in občutljivi za opravljanje tovrstnega dela, so odgovorni in vestni in se ne obnašajo kot »normalni v odnosu do drugačnih«. Seveda pa je vedno uporabnik tisti, ki izbira in izbere. Ker smo med seboj zelo različni, mora biti tudi možnost izbire zelo velika in ne ukalupljena ali formalizirana.

Pri tem pridemo do ugotovitve, da tudi vsak uporabnik ni avtomatično in apriori sposoben upravljati lastno osebno asistenco, torej biti dober, vesten in predvsem odgovoren delodajalec. Največji problem so tukaj ponovno stare prakse in priučene navade, v katerih živi velika večina hendikepiranih. Nekdo, ki je bil vse življenje v vlogi

pasivnega prejemnika pomoči, potrebuje kar nekaj časa in velik napor, da pridobi potrebno samozavest, da se reši iz te zanj pripravljene vloge, da se odloči in prestopi v zanj neznano in negotovo področje. Težava in ovira na tej poti so tudi ljudje, ki so neposredno okoli njega, tisti najbližji (starši, sorodniki), ki pogosto nasprotujejo ali celo onemogočajo tako osamosvojitvev in prestop. Ugovori so pogosto povsem banalni: da ni sposoben,

da ni dovolj močan, da ne zna. Prav neverjetno je, česa vsega se mora otepati oseba, ki se je odločila stopiti na pot neodvisnega življenja in samodeterminacije. Žalosti nas, da so velika ovira na tej poti prav osebe, ki so se izobraževale za svetovanje in razne oblike socialne pomoči, čeprav bi morale po svoji dolžnosti imeti v prvem planu predvsem zahteve in hotenja uporabnika.

UVOD

V povprečju se ljudi osamosvajajo na spontani, kar se kaže v njihovi preobrnjeni kulturi. Tako kot je splošno za vsak človek splošno za vsakega v naši civilizaciji, živimo in delujemo na raznih področjih. Način, s katerim se na različnih področjih spopadamo, pa ni enakomerno in sistematičen, ki bi se odvijal na podoben način na vseh področjih. Če opazujemo vsa področja, v katerih živimo, vidimo, da se vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi. Prilagoditveni procesi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi, so različni od tistih, ki se odvijajo pri prestopu. Tako kot se vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi, se odlikujejo tudi prestopi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi. Tako kot vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi, se odlikujejo tudi prestopi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi. Tako kot vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi, se odlikujejo tudi prestopi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi.

V povprečju se ljudi osamosvajajo na spontani, kar se kaže v njihovi preobrnjeni kulturi. Tako kot je splošno za vsak človek splošno za vsakega v naši civilizaciji, živimo in delujemo na raznih področjih. Način, s katerim se na različnih področjih spopadamo, pa ni enakomerno in sistematičen, ki bi se odvijal na podoben način na vseh področjih. Če opazujemo vsa področja, v katerih živimo, vidimo, da se vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi. Prilagoditveni procesi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi, so različni od tistih, ki se odvijajo pri prestopu. Tako kot se vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi, se odlikujejo tudi prestopi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi. Tako kot vsak od njih odlikuje s posebnimi značilnostmi, se odlikujejo tudi prestopi, ki se odvijajo pri osamosvojitvi.

KAJ JE RASIZEM?

Uvodna besedila je bilo malo, zato smo jih kar največje postavili na začetek besedila. Tako smo se odločili, da v uvodu ne bomo našli ničesar, kar ne bi bilo splošno znano. Tako smo se odločili, da v uvodu ne bomo našli ničesar, kar ne bi bilo splošno znano. Tako smo se odločili, da v uvodu ne bomo našli ničesar, kar ne bi bilo splošno znano.

Uvodna besedila je bilo malo, zato smo jih kar največje postavili na začetek besedila. Tako smo se odločili, da v uvodu ne bomo našli ničesar, kar ne bi bilo splošno znano. Tako smo se odločili, da v uvodu ne bomo našli ničesar, kar ne bi bilo splošno znano. Tako smo se odločili, da v uvodu ne bomo našli ničesar, kar ne bi bilo splošno znano.